

EEN ZEGEL MET HET WAPEN UTERLYERE?

In zijn - overigens alleszins lezenswaardig - proefschrift "Zeven lokale baljuwschappen in Holland" (Hilversum 1993) heeft Oscar van den Arend twee stamreeksen gepubliceerd die m.i. de toets der kritiek niet kunnen doorstaan. De eerste reeks op p. 463-465 (noot 160) behandelt de herkomst van Jacob Eliasz. op Polanen, de tweede op p. 465-467 (noot 174) die van Jan Aertsz. op Polanen. Jan Aertsz. was een schoonzoon van Jacob Eliasz., doch volgens Van den Arend zouden beiden in de rechte lijn afstammen van Ghisekijn Uterlyere, die in de dertiende eeuw leefde. Niet vermeld is in het proefschrift dat het nageslacht in mannelijke lijn van Jan Aertsz. de naam Van den Arend is gaan voeren.

Mijn bezwaren tegen de gevolgtrekkingen van Van den Arend wil ik aan één voorbeeld duidelijk maken. Ik concentreer mij daartoe op een filiatie in de eerste stamreeks, nl. de aansluiting van generatie 11 (Vrancke Claesz.) op generatie 10 (Claes Vranckenz.).

In zijn boek vermeldt Van den Arend op p. 464:

11. Vrancke Claesz.

1468. Erft van zijn vader Claes Vranckenz. vier morgen land met een woning in de Dijckpolder in leen gehouden van Polanen.

1482. Zegelt met het wapen-Uterlyere gebroken met een barensteel.
[Wat volgt, is in dit verband niet van belang.]

Op p. 465 vermeldt hij sub 11 als hiermee corresponderende bronnen: voor het gegeven van 1468: a.w. [d.i. Hoek, Polanen I] p. 160.

voor dat van 1482: GANA [d.i. Gemeentearchief Naaldwijk] regesten Honderdland d.d. 14 december 1482.

Wat het gegeven van 1468 betreft, de pagina-aanduiding 160 blijkt 163 te moeten zijn. C. Hoek verwijst in zijn Repertorium op de lenen van de Lek en Polanen gelegen in Delfland enz. in Ons Voorgeslacht, jg. 37 (1982), p. 163, naar Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage, archief van de Nassause Domeinraad, inv. Hingman nr. 6461 (volgens de nieuwe inventaris van 1997 inv.nr. 7318), fol. 301v. Raadpleging van de leenakte toont aan dat Hoek's weergave correct is. Noch in de leenakte noch in Hoek's weergave ervan is evenwel sprake van een Vrancke Claesz., die vier morgen land met een woning van zijn vader Claes Vranckenz. geërfd zou hebben. Claes Vranckenz. is in 1468 nog

in leven en draagt het leen over aan Machtelt van Raephorst.

Wat het gegeven van 1482 betreft, Van den Arend geeft daarvoor als bron aan: GANA regesten Honderdland d.d. 14 december 1482. In het ontwerp van zijn dissertatie, dat nog de titel "Baljuwschappen" droeg en dat ik in het Westlands Museum geraadpleegd heb, schreef hij op p. 54:

Vrancke Claesz. zegelt in 1482 een verkoopakte voor een Jan Tyemansz. met betrekking tot het De Lier en Maasland noordoostelijk aangrenzende Honderdland ⁹⁵. Hij zegelt dan met het wapen Uterlyere, bestaande uit een schild in zwart met drie rechtsgewende, rood getongde, zilveren leeuwekoppen, hier gebroken met een barensteel, waarboven een helm met een kroon waarin een getongde en gevleugelde arendskop, die in de middeleeuwse traditie voor helmtekens kennelijk van natuurlijke kleur is.

Noot 95, waarnaar verwezen werd, verwees weer naar noot 91:

"Geslachtsregister van [...] Jacob Elias. op Polanen". Daarin treft men op p. 344 de bronvermelding aan: "Vrancke Claesz. [...] zegelt in 1482 met het wapen-Uterlyere de koopovereenkomst van Jan Tiemansz., zie GANA regesten Honderdland d.d. 14 december 1482 [...]".

Afgezien daarvan dat in regesten zegels in de regel niet in detail beschreven worden (C. Hoek doet dit wel en verdient daarvoor alle lof), kon ik in het Gemeentearchief Naaldwijk (GANA) niet te weten komen wat de regesten Honderdland zijn. Het kapittel- en het Heilige Geest-archief bleken niet in aanmerking te komen. De gemeente-archivaris heeft mij ook de niet-geinventariseerde charters getoond, maar daaronder bevond zich geen stuk van 14 december 1482.

Daar wetenschappelijke uitspraken verifieerbaar moeten zijn, heb ik mij vervolgens tot Van den Arend zelf gewend met de vraag, waar hij het zegel van Vrancke Claesz. met het wapen Uterlyere gebroken met een barensteel gezien heeft, m.a.w. waar zich het charter van 14 december 1482, door hem aangeduid als een verkoopakte voor Jan Tyemansz. resp. koopovereenkomst van Jan Tiemansz., met het bewuste zegel bevindt. Op mijn herhaald schriftelijk verzoek om een duidelijke en correcte bronverwijzing heb ik geen antwoord ontvangen.

Inmiddels heb ik twee afschriften van het charter van 14 december 1482 opgespoord, één in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage (handschriften, 73 E 38, fol. 223) en één in het Algemeen Rijksarchief te Brussel (familiearchief Van Reynegom de Buzet, inv.nr. 1074, fol. 204v). De oorkonde blijkt inderdaad door een Vranc Claesz. te zijn gezegeld, doch de afschriften verschaffen geen

informatie over de wapenafbeelding op diens zegel. Het oorspronkelijke charter met het zegel van Vranc Claesz. heb ik niet kunnen vinden. Wel heb ik, gelet op het feit dat hij samen met Doman Jansz. zegelde, reden te veronderstellen dat zijn zegel niet het wapen Uterlyere met een barensteel, doch een ander wapen vertoonde, vgl. De Nederlandsche Leeuw, jg. 36 (1918), afb. bij kol. 264.

De aansluiting van generatie 11 op generatie 10 van de eerste stamreeks acht ik vooralsnog niet bewezen.

Van den Arend heeft in zijn proefschrift gesteld dat het zegel van Vrancke Claesz. aan een charter van 14 december 1482 het wapen Uterlyere gebroken met een barensteel vertoont. Het aldus gebroken wapen Uterlyere is van wezenlijk belang voor zijn bewijsvoering (vergelijk generatie 6 van de eerste stamreeks). Die bewijsvoering verlangt echter een *o n v e r d a c h t* bewijsstuk.

Zijn verwijzing naar GANA regesten Honderdland d.d. 14 december 1482 is ontoereikend gebleken. In de wetenschap geldt de stelregel dat de bronnen waarop men zijn conclusies baseert, voor anderen controleerbaar moeten zijn. Aan die verplichting heeft Van den Arend zich wat betreft deze bron tot nu toe onttrokken.

Het is denkbaar dat Van den Arend net zo min als ik de vindplaats van het originele charter kent. Ik vraag mij echter af, of hij dat ooit toe zou geven.

Bijgevolg gaat het zoeken naar het oorspronkelijke charter van 14 december 1482 verder. Het is bij mijn weten voor het laatst op 23 april 1597 afgeschreven; de twee zegels van groene was waren toen nog intact (Algemeen Rijksarchief te Brussel, familiearchief Van Reynegom de Buzet, inv.nr. 1074, fol. 204v).